

Resensies

Disse flippen stukkende wêreld dié, my ou - Hans du Plessis

Pretoria : HAUM-Literêr. Prys R23,95.

Saam met die gewone resensie van hierdie jeugroman word twee ander stukke geplaas. Mariana Venter bespreek die visuele interpretasie van die verhaalgewee soos wat dit in die buitebladontwerp weergegee is. Op die agterblad word die boek beskryf as "n roman vir jong volwassenes" en daarom het die redaksie dit goed gedink om 'n leesverslag van so 'n jong volwassene te plaas. Dit is geskryf deur Louismarié Combrink, 'n derdejaarkunssstudent wat ook die buitebladontwerp gedoen het.

- Resensieredakteur

Dis nou 'n flippen lekker boek!

- Heilna du Plooy

"My ouma het gesê die grootmense kap hout, maar hulle kyk nie waar val die splinters nie."

Met die motto word hierdie jeugroman, hierdie roman vir "jong volwassenes", geplaas teen 'n duidelike agtergrond. Jongmense bevind hulself soms in moeilike omstandighede, terwyl hulle nie in die eerste plek 'n aandeel gehad het in die totstandkoming van daardie omstandighede nie. Hulle kan ook min aan omstandighede doen en dit lei tot 'n bepaalde frustrasie, maar ook 'n soort meewarige jongmenswysheid, wat diep dinge in ongeërgde woorde sê.

Hierin lê die verband tussen die titel en die motto van die roman. Jong mense leef intens, hulle ervaar dinge skerp en direk en hulle sê hard en duidelik wat hulle dink en voel, veral as die grootmense nie by is om te hoor en te betig nie.

Die titel van Hans du Plessis se jeugboek wêrk, dis 'n titel wat iets doen vir 'n boek. Dit plaas die boek in die wêreld van jong seuns wat onbevange sê wat hulle dink. Maar dit plaas ook die boek ten opsigte van die taal.

Dis 'n flippen stukkende wêreld dié, my ou praat Afrikaans en baie verskillende vorme van Afrikaans. Dis 'n soepel gebruiksafrikaans, soos wat dit gemaklik in die mond van ongekunstelde sprekers pas. Die boek praat inderdaad verskeie variasies van Afrikaans: daar is die tienerafrikaans, die skerp, soms selfs ruwe taal soos ons dit hoor tussen hoërskoolseuns. Daar is die taal van die bruin mense van die weste van die land, daar is Afrikaans soos die swart mense dit praat. Daar is natuurlik ook die gewone Afrikaans soos baie mense dit praat. Dwarsdeur die verhaal praat elkeen sy eie taal. Soos wat Thomas dit aan die einde van die verhaal sê:

'Lat hy praat, Kallie. Lat hy sy storietjie kom sê, Dirk. Ek wag hoeka vir hom.'

Thomas handhaaf homself op sy eie manier van doen en praat en die ander kinders aanvaar dit so. Belangriker nog, Thomas aanvaar homself soos hy is en praat.

Dit is uit!

Thomas se mond het die woorde gekry, nie die mooi woorde van Dirk se pa nie, nie Dirk se geofende woorde nie, maar sy eie woorde. (p. 118.)

Dit is wat hierdie roman doen; dit laat elke karakter Afrikaans praat "met sy eie woorde". In hierdie soort omgaan met Afrikaans kry die taal 'n rykdom van moontlikhede, val hy op verskillende maniere lekker op die oor om iets te sê soos wat dit gesê moet word.

Die aktualiteit van die verhaal is egter nie tot die taal beperk nie. Hoewel dit geen politieke verhaal is nie, is die situasie waarin die kinders hulle bevind die gevolg van die politieke situasie in die land. En hoewel die boek geen politieke uitspraak maak nie, is die afloop van die verhaal weer eens van so 'n aard dat dit die lesers behoort te laat nadink oor die implikasies van politieke feite.

In die verhaal is daar die wit kinders wat dit maklik het, wat in 'n veilige beskutte plattelandse omgewing gelukkig lewe en aanvaar dat dit wat hulle het, hulle toekom: Dirk en Kallie en Johan. Daar is ook die kinders wat alles het en tog min omdat dit in hulle huise nie reg loop nie, soos Herrie Bierman. Maar daar is ook ander kinders: Thomas, die bruin seun wie se pa oorlede is en as gevolg daarvan saam met sy ma aan die genade van sy oom Klaas uitgelewer is, en Boetie, die swart seun, wat in die strate woon. Deur hulle kennismaking met mekaar leer hierdie kinders van mekaar se lewensomstandighede. Sodoende word die politieke situasie in Suid-Afrika uitgebeeld soos wat dit beleef word: die boek praat nie politiek nie, die boek beskryf die lewe. Dit gaan oor geleenthede, die gebrek aan geleenthede en die misbruik van geleenthede. Maar dit gaan ook om die totale troosteloosheid van kinders soos Boetie wat geen kans het nie.

Die verhaal van hierdie groep plattelandse kinders staan so in die teken van die 'stukkende' belewenis van baie mense in hierdie land. Die politieke implikasies is soveel treffender, juis omdat dit nie opgedring word nie. Want politiek word gelê en die verhaal vertel van lewe.

Ek glo hierdie verhaal sal lekker lees vir hoërskoolkinders. Die vlot verhaal word egter deeglik ondersteun deur 'n subtile onderbou. Die 'loslittigheid' is realisties omdat hoërskoolkinders hulle min steur aan konvensies, en as sodanig is dit literêr verantwoord. Dit geld ook vir ander literêre werkswyses - en ek gebruik die term *literêr* hier bedoelende

dat dit gaan om taal en vertel. Wat reggekry word, word deur taal en manier van vertelling reggekry. Die geheim is dat alles daar is maar dat niks onnatuurlik opvallend is nie.

Onder die oënskynlike ongekunstelde oppervlak van die verhaal is daar dus baie bindende elemente. Die oorgang van seisoene korreleer met die ontwikkeling van kinders wat in hulle puberteitsjare 'n rypingsproses ondergaan. Die politieke omstandighede is ook in 'n toestand van ontwikkeling en selfs by die grootmense vind 'n rypingsproses plaas.

Die name van karakters is meer as net sommer name: Dirk Anker (en sy pa) is inderdaad vir Thomas 'n anker. Thomas se van is Klopper, want hy klop aan om toegelaat te word. Herrie Bierman se pa drink definitief te veel en Boetie het nie 'n van nie. Wanneer Thomas vir hom vra wat sy naam is dan sê hy:

Boetie.
Boetie wie?
Net Boetie. Boetie niks. (p. 46.)

'n Ander duidelike patroon is dié van skeiding, 'n patroon van binne- en van buitekant, van versperrings tussen mense. Aan die begin van die verhaal staan Thomas buite die skoolterrein se draad en aan die einde is hy daarbinne. Hy leun teen die heiningdraad en "kyk na die kinders buite op die sypaadjie" (p. 118). Met die verloop van die verhaal word 'n grens oorgesteek en "dit was makliker as wat ek gedink het" (p. 119). Skynbaar onoorkomelike grense kan wel oorkom word.

Hierdie tema sluit aan by die kwessies van geskeidenheid en vryheid, polities en andersins. Die verhaal hou egter nie die beeld van 'n utopia voor nie. Wanneer Herrie, Thomas en Boetie ten einde raad wegloop, loop dinge skeef. Wanneer Thomas tot die skool toegelaat word, kom sy ma terug. Dit waarvoor hy so lank gewag het, gebeur: 'n geleentheid om skool te gaan en sy ma wat terugkom. Maar hierdie twee dinge veroorsaak wedersydse komplikasies. Thomas moet beseef dat daar ook aan die binnekant probleme is en dat daar oral moeilike keuses gemaak moet word.

Die sterkste tema in die boek is dié van gebrokenheid, van die "flippen stukkende wêreld". In 'n sekere sin is die wêreld vir almal stukkend. Dirk moet leer om onreg te hanteer, Thomas moet die dood van sy pa en die traumatiese gevolge daarvan verwerk, Herrie se ouers steur hulle nie aan hom nie. Selfs Hare Harmse moet leer dat jy nie met krag en mag alles kan regkry nie.

Hierdie roman slaag, omdat dit 'n oortuigende, aktuele en sterk storie vertel, maar veral omdat dit goed geskryf is. Jeugliteratuur vereis net soveel sorg en moeite as enige ander literatuur en as jongmense toeganklike en relevante boeke wat *goed* geskryf is te lees kry, sal hulle dit lees. As dit gebeur is daar 'n groot ding reggekry vir die die literatuur.

Voorbladontwerp:

Die visuele interpretasie van 'n literêre teks

- Mariana Venter

Louisemarié Combrink, 'n kunststudent aan die PU vir CHO was verantwoordelik vir die voorbladontwerp van *Disse 'n flippen stukkende wêreld dié, my ou* van Hans du Plessis. Waar sy dus eers as 't ware die literêre grein en eiesoortigheid van die roman moes voel en dit daarna visueel moes interpreteer, was 'n paar merkers waarskynlik rigtinggewend in haar artistieke vertolking van die roman.

Die roman is ruimtelik baie spesifiek geplaas - Wes-Transvaal - en dan in die besonder, Potchefstroom met sy plattelandse aard, hoëveldse uitgestrektheid, tiperende rooigrasveld en aardse kleur. Op grond hiervan is besluit op 'n rustige, byna eenselwige agtergrondskleur - oker en sy verwante variasies; ook variasie in tekstuur binne hierdie byna monochrome geheel. Die effense oranje wat hier en daar subtiel instreep is uiteindelik versterkend vir die dramatiese (en traumatiese) wat onderliggend aan hierdie plattelandse verhaal is.

Andersyds suggereer die kleurkeuse ook die herfstigheid, die oorgang, die byna vloeibare inbeweeg in ander fases - vanaf puberteit na volwassenheid, die oorbeweeg vanaf onverdraagsaamheid na die aanvaarding van 'n nuwe politieke bewussyn - gedagtes wat tematies deur die verhaalgewee ondersteun word. Herfstigheid suggereer natuurlik ook 'n ryppwordingsproses, 'n beleëndheid - weer eens gedra deur die spesifieke kleuraanwending om die verhaalgewee te illustreer.

Ook is dit belangrik om in gedagte te hou dat oker die ondertone van wit, geel en bruin insluit, 'n neutrale versmeltingskleur waarin graduele verskille opgelos word en kleurnuanses ondergeskik word aan mekaar. Hieruit is dit duidelik dat visuele voorstelling onderskragend vir die tematiese onderbou van 'n literêre teks kan wees.

Teen hierdie alledaagse, byna eenselwige agtergrondskleur is die drie figuurtjies gesilhoeëtteer, 'n procédé waardeur eerder gepoog is om 'n sekere atmosfeer as 'n narratiewe prentjie vas te vang. Die middelste figuur (waarskynlik Thomas) is ook so gesitueer dat dit 'n meervlakkige interpretasie moontlik maak: dit bly onseker of hierdie kernfiguur die twee ander figure saamsnoer of juis uitmekaar hou. Wat egter belangrik is, is dat dié middelfiguur uitreik, hoewel die responsbeweging van die twee ander figure nog nie voltooi is nie. Die voorstelling van hierdie naby-mekaar-wees is byna argeloos - die beweging van die lyne wek eerder die assosiasie van ritme, vloeiendheid en soepelheid; oënskynlik 'n verhouding sonder strakheid.

Die romangeewe van gebrokenheid, gebreektheid, stukkend wees is treffend geïntegreer in die tipografie wat gebruik is vir die titel. Tog is dit opvallend dat die tipografie nie net verskeurdheid sinjaleer nie - 'n groot deel van die letters in die titelgewee is nog onbeskadig: 'n subtiel suggestie dat daar nog genoeg heelheid bestaan om die gebrokenheid in bedwang te hou. Tog vorm hierdie aanbiedingswyse van die titel letterlik en figuurlik die banier bo die figure en hul omringende ruimte: die onvolmaaktheid as gemene deler by ongeïdentifiseerde algemeen-menslike figure. Sodoende word die fisies-herkenbare ruimte van die roman, die visueel-geïnterpreteerde ruimte van die kunstenaarsvisie en die verhaalruimte 'n 'bekende' ruimte wat tegelyk insluit en beklem.

Die illustrasie as sodanig is egter eenvoudig, byna tooiloos-naïef - waarskynlik ter wille van 'n jeugdige teikengroep wat 'n onopgesmukte aanbiedingswyse sal verkies.

Samevattend kan dus gesê word dat hierdie visuele interpretasie nie gerem word deur sy eie simboliek nie, maar dat die skraal gegewe so geselekteer is dat dit sterk genoeg is om oortuigend te kommunikeer. As sodanig dien die voorbladegewe en -illustrasie dan as funksionele metateks by die lees en teksplezier van hierdie roman.

Leesverslag

- *Louisemarié Combrink*

Hierdie tienerroman handel oor 'n belangrike deel van Thomas Kloppers se lewe. Ons beleef sy siening en verwerking van 'n wêreld wat stukkend gegaan het vir hom. Hy is 'n bruin seun van so vyftien wat saam met sy ma en twee sussies aan die genade van Klaas Jonkers uitgelewer is nadat sy pa al hulle geld op 'n besigheid wat bankrot gegaan het, verloor het en kort daarna dood is.

Die onsimpatieke bruin man Klaas Jonkers bly agter op die werf van 'n tipiese Potchefstroomse gesin, waarvan die seun, Dirk, omtrent Thomas se ouderdom is. Hulle word groot maats op grond daarvan dat hulle mekaar nogal verstaan en deur stiltes en woorde mekaar se wêreld leer ken. Dirk se pa begin dadelik om te kyk of daar vir Thomas 'n kans is om na Dirk-hulle se skool toe te gaan. Ongelukkig is daar elemente soos Hare Harmse en sy trawante wat teen Thomas se bruinheid en Bruinafrikaanse aksent vaskyk.

Dit lyk vir Thomas of alles teen hom gedraai het toe sy ma en sussies op die trein klim "Wes" toe en hom los omdat daar nie geld is vir sy treinkaartjie nie. Om te oorleef en omdat hy te trots is om terug te gaan na Klaas Jonkers toe, val hy in by Boetie, 'n swart seun wat karre was op die Bult. Dis 'n vreemde ding om te vlug vir polisiemanne, Boetie te sien gom snuif, saam met hom in die openbare toilet te slaap en die volgende oggend te moet gaan pille steel vir sy kop. Hier leer Thomas nog 'n deel van die stukkendheid van die wêreld ken.

Herrie is nog 'n vriend wat Thomas deur Dirk maak. Sy ouers is meer as werkesels, en daarom heeltemal afwesig. Sy wêreld verloor ook finaal vastigheid toe hy - dalk maar die klassieke geval van aandag soek - by die skool gevang word dat hy 'krip'. Wanneer elkeen voel dat sy wêreldjie te deurmekaar geword het, besluit hulle saam om weg te loop - Herrie, Boetie en Thomas. In 'n gesteelde motor vat hulle die pad af see toe, maar in hulle opgewondenheid gebeur die onvermydelike ongeluk wat hard ruk aan hulle gedagtes.

Die roman eindig in 'n gelukkige oomblik toe Thomas hoor dat hy in die skool toegelaat gaan word en selfs die ongelooflike waar word - sy ma het terugekom.

Na die lees is my indrukke van die boek die volgende:

Hans du Plessis skryf met 'n empatiese insig en aanvoeling vir seuns oor seuns. Die leser voel nooit dat hy onderskat word nie en die lekker eerlikheid van die karakters se gedagtes, die gebeure en die realistiese milieu maak die verhaal geloofwaardig. Die roman wil

realisties wees en slaag daarin. Die karakters is tipies, maar word nie eensydige 'tipes' nie - dit voel asof jy mense ken wat n et so is.

Temas wat hulleself deur die verhaal laat ontgin, hou verband met baie dinge wat vandag relevant is. Die hele kleurkwessie word aangespreek en daar word selfs subtiel samelewingskritiek gelewer deur veral Herrie se geval. Die ouer-kindgedagte word van verskillende kante belig - die werklikheid word nie eensydig verhaal nie. Die roman het 'n stewige basis en verval nie in ongeloofwaardige idealisme nie.

Ander temas soos 'n eerste liefdesverhouding en geloofsoortuiging (laasgenoemde veral deur Thomas se o e) figureer ook. Nadat sy ma-hulle weg is, vra Thomas by homself: "Ma? Wat sal ek nou alleen met die Here maak?" (p. 26). Die leser loop saam met hom tot hy verstaan.

Bowen al maak die deernisvolle humor die roman plesierig. Dit kom ook uit in 'n tipe vertelstyl wat slegs in Afrikaans moontlik is. Dirk vervies homself byvoorbeeld op een stadium: "Tipies Kallie, besluit hy: kan mos nooit ordentlik praat nie. As 'n ou hom nie geken het nie, sal jy dink hy het nie 'n hart nie, en hy het, maar, jis, dit sit diep" (p. 14).

Daar is oomblikke wanneer die verhaal jou dwing om op te hou met lees en te lag, soos Herrie se vertelling van sy skooldag: "Ja, sy het gevra ons moet 'n sin met 'tuinslang' maak, toe s e ek: 'My pa slaan die tuinslang met die hosepipe dood'. Die ou dier het amper haar top geblaas. Stukkende vroumens daai" (p. 31). En die leser verstaan wanneer Herrie by homself dink "... hy is die soort ou wat hom ewig in die gatkant van die w ereld vasloop" (p. 32).

Wanneer Dirk vir Mara gaan kuier teen skemer en hulle in stilte buite sit en bewus is van mekaar, is die vertelling beeldryk om die oomblik te beskryf: "Op die grasperk spuit die spuitertjie 'n missambreele en twee lysters huppel deur die sproei" (p. 67). En kort daarna dink Dirk dat sy pa altyd s e "jy mag net nie aan die verskil tussen 'n seun en 'n meisie vat nie - maklik om te praat!" (p. 69).

Disse flippen stukkende w ereld dié, my ou is 'n roman wat iets te s e het vir elkeen in Suid-Afrika. Dit sal veral gewild wees onder jonger lesers en almal wat hou van Afrikaans omdat 'n mens dit *praat*.

Potchefstroomse Universiteit vir CHO